

УДК 347.77

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.37>

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Комарницька І.І.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
ORCID: 0000-0003-4314-877X*

Буцяк М.М.,

*студентка 4-го курсу
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

Комарницька І.І., Буцяк М.М. Захист прав інтелектуальної власності під час воєнного стану.

Стаття присвячена захисту прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану, введеного у зв'язку з агресією Російської Федерації. Зазначено, що навіть у найскладніших періодах інтелектуальна власність залишається стратегічно важливою для розвитку країни. Варто зазначити, що захист прав інтелектуальної власності стає надзвичайно важливим завданням, яке вимагає ретельного аналізу та ефективних заходів. Вказано, що запобігання порушенням та забезпечення стабільності в цій сфері має велике значення для збереження економічного потенціалу країни. Умови воєнного стану стали часом збільшення ризику для інтелектуальної власності через низку факторів, таких як збільшення кількості конфліктів, непередбачуваність політичної ситуації та зміни в управлінні.

У статті наголошується, що Укрпатент, який виконує повноваження Національного органу інтелектуальної власності у сфері інтелектуальної власності, продовжує працювати на сьогодні у складних умовах. Водночас він забезпечує виконання необхідних функцій та безперервну роботу державної системи правової охорони інтелектуальної власності. Необхідно відзначити, що з 8 листопада 2022 року Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ) здійснює функції Національного органу інтелектуальної власності (НОІВ). Діяльність УКРНОІВІ має вирішальне значення для стимулювання інновацій та розвитку в країні, особливо в складних умовах воєнного стану. До його функцій включають: реєстрацію прав ІВ (патентів, авторських прав, та товарних знаків), ведення державних реєстрів, супровід роботи

колегіальних органів, міжнародне співробітництво, інформаційну та видавничу діяльність, надання послуг та консультацій, а також атестацію патентних повірених.

Встановлено, що в Україні під час воєнного стану, законодавча діяльність у сфері інтелектуальної власності продовжується та здійснюється активізація процесів євроінтеграції у галузі інтелектуальної власності шляхом вдосконалення нормативно-правового поля відповідно до міжнародних норм та стандартів. Це свідчить про здатність країни забезпечувати функціонування та розвиток правової системи навіть у надскладних умовах. Також у статті розглядаються останні зміни в законодавстві, що стосуються інтелектуальної власності у контексті воєнного стану, це свідчить про тривалу та відповідальну законодавчу діяльність в цій сфері, навіть у найважчі часи для країни.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, воєнний стан, Укрпатент, Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій, Національний орган інтелектуальної власності, євроінтеграція.

Komarnytska I.I., Butsiak M.M. Protection of intellectual property rights during martial law.

The article is devoted to the protection of intellectual property rights under martial law imposed in connection with the aggression of the Russian Federation. The author notes that even in the most difficult periods, intellectual property remains strategically important for the development of a country. It is worth noting that the protection of intellectual property rights is becoming an extremely important task which requires careful analysis and effective measures.

It is indicated that preventing violations and ensuring stability in this area is of great importance for preserving the country's economic potential. Martial law has become a time of increased risk to intellectual property due to a number of factors, such as an increase in the number of conflicts, unpredictability of the political situation and changes in governance.

The article emphasises that Ukrpatent, which performs the powers of the National Intellectual Property Authority in the field of intellectual property, continues to work in difficult conditions. At the same time, it ensures the necessary functions and continuous operation of the state system of intellectual property legal protection. It is interesting to note that starting from 8 November 2022, the Ukrainian National Office of Intellectual Property and Innovation has been performing the functions of the National Intellectual Property Authority. The activities of the Ukrainian National Office of Intellectual Property and Innovation are crucial for stimulating innovation and development in the country, especially in the difficult conditions of martial law. Its functions include registration of IP rights (patents, copyrights, and trademarks), maintenance of state registers, support of collegial bodies, international cooperation, information and publishing activities, provision of services and consultations, and certification of patent attorneys.

It is established that in Ukraine, during martial law, the legislative activity in the field of intellectual property continues and the processes of European integration in the field of intellectual property are being intensified by improving the regulatory framework in accordance with international norms and standards. This demonstrates the country's ability to ensure the functioning and development of the legal system even in extremely difficult conditions. The article also examines the latest changes in the legislation relating to intellectual property in the context of martial law, which demonstrates the continued and responsible legislative activity in this area, even in the most difficult times for the country.

Key words: intellectual property law, martial law, Ukrpatent, Ukrainian National Office of Intellectual Property and Innovations, National Intellectual Property Authority, European integration.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації та інновацій без інституту інтелектуальної власності важко уявити економічні відносини. Інтелектуальна власність є основою теперішнього економічного розвитку кожної країни, а реалізація права особи на вільний розвиток своєї індивідуальності, що виражається через втілення унікальності свого внутрішнього світу в результатах творчості, є фунда-

ментальним і основним правом людини. Одним із багатьох основоположних завдань держави є забезпечення свободи творчості, гарантування та захист прав на результати інтелектуальної та творчої діяльності. З моменту проголошення незалежності Україна створила відповідну систему законодавства, яка регулює питання інтелектуальної власності. Ця законодавча база гарантує власникам інтелектуальної власності можливість безперешкодно реалізовувати свої права та отримувати підтримку від державних органів, уповноважених у цій сфері, як у повсякденній діяльності, так і у випадку звернення до суду. На сьогодні в Україні, в умовах особливих обставин, пов'язаних зі збройним вторгненням Російської Федерації, дослідження захисту прав інтелектуальної власності, набуває особливого значення.

Мета дослідження полягає у вивченні та аналізі захисту прав інтелектуальної власності під час воєнного стану.

Стан опрацювання цієї проблематики. Питанню правового регулювання захисту права інтелектуальної власності були присвячені праці багатьох дослідників, серед яких важливе місце займають роботи: Кронда О., Зосименко О., Борисенко В., Барбашин С., Шикір Д., Дмитришин В.

Проте, функціонування системи прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану викликає численні суперечності та неоднозначності, які потребують подальшого дослідження й ретельного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Конституція України гарантує кожному свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Відповідно до абзацу 1 ст. 54 Конституції України кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [1].

З початком повномасштабної війни Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року було введено воєнний стан як необхідний захід для забезпечення обороноздатності України, захисту безпеки населення та інтересів держави. Відповідно до ч. 3 цього Указу у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для

забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2].

З моменту оприлюднення Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 було оптимізовано роботу органів державної влади, місцевого самоврядування та відповідних державних підприємств і установ, включаючи бізнес-структури. На сьогодні, Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент), що виконує повноваження Національного органу інтелектуальної власності в сфері державної реєстрації авторських прав і договорів, що стосуються прав автора на твір, охорони прав на торговельні марки, промислові зразки, винаходи, корисні моделі та географічні позначення, продовжує працювати у складних умовах, забезпечуючи необхідні функції та безперервну роботу державної системи правової охорони інтелектуальної власності. [3]. З метою забезпечення безперебійної роботи механізму правового захисту інтелектуальної власності 4 березня 2022 року на офіційному веб-сайті Укрпатенту було оприлюднено інформацію про режим роботи Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. Повідомлялося, що через значну загрозу життю та здоров'ю громадян країни розгляд заперечень, у тому числі шляхом проведення відеоконференцій, призупиняється на невизначений час. Усі клопотання учасників процесу розглядалися лише у письмовому вигляді на основі наданих матеріалів. [4].

З 8 листопада 2022 року державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УКРНОІВІ) виконує функції Національного органу інтелектуальної власності (НОІВ), відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2022 року № 943-р «Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності». Цей крок став кульмінацією реформи державної системи інтелектуальної власності, яка розпочалася ще у 2016 році. Значна частина змін пов'язана з гармонізацією українського законодавства з європейським, оскільки 23 червня 2022 року Україна офіційно отримала статус кандидата на членство в Європейському Союзі. Український офіс інтелектуальної власності буде працювати за принципом «єдиного вікна», аналогічно до європейських установ. Також була представлена концепція Національного хабу інтелектуальної власності та інновацій, який об'єднуватиме численні функції, такі як подання заявок на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності, проведення експертиз, реєстрація передачі прав,

організація конкурсів для стартапів, програми підтримки підприємців та інноваторів. Хаб буде сприяти співпраці авторів, креаторів і винахідників з бізнесом, юристами та інвесторами [5].

УКРНОІВІ займається реєстрацією прав інтелектуальної власності, включаючи патенти, авторські права, та товарні знаки. Вони також ведуть державні реєстри у цій сфері для зберігання відомостей про зареєстровані об'єкти. УКРНОІВ забезпечує супровід роботи колегіальних органів, таких як Апеляційна палата, Комісія «Україна» та Наглядова рада. Ще одним напрямком їх діяльності є міжнародне співробітництво, спрямоване на обмін досвідом та співпрацю з іншими країнами. УКРНОІВ також займається інформаційною та видавничою діяльністю, публікуючи матеріали з інтелектуальної власності. Крім того, вони надають послуги та консультації у цій сфері для клієнтів. Не останнім напрямком діяльності УКРНОІВ є атестація патентних повірених, яка спрямована на підготовку та ведення Реєстру.

ІР-офіс планує запустити повноцінний Центр медіації. Створення повноцінного Центру медіації є важливим кроком для Інтелектуальної Власності в Україні. Цей новий інструмент відкриває додаткові можливості для вирішення конфліктів та спорів, які можуть виникати у сфері інтелектуальної власності. У розвинених економіках світу, медіація вже успішно використовується для вирішення подібних питань. Її запровадження в Україні дозволить краще захищати права креаторів, винахідників та бізнесу, сприяючи швидкому та ефективному вирішенню різноманітних конфліктів. Центр медіації стане важливим інструментом для підтримки і розвитку інноваційної сфери в Україні, сприяючи створенню сприятливої та дружньої для бізнесу та творчих особистостей середовища [6].

Під час воєнного стану надзвичайно важливо створити правові механізми для захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності та запобігти втраті цих прав протягом дії воєнного стану. Держава має обов'язок мінімізувати вплив негативних факторів та наслідків воєнного стану на громадян України [7].

З метою захисту прав власників інтелектуальної власності у складний період воєнного стану в Україні було прийнято Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введенного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України». Основною метою цього закону стало недопущення втрати прав на інтелектуальну власність протягом воєнного стану, коли можуть бути обмежені права та свободи громадян, а також запроваджені певні обмеження для юридичних осіб. Закон передбачає зупинення строків на виконання низки дій, що

пов'язані з інтелектуальною власністю, такі як подання заперечень проти заявки або дії щодо міжнародної реєстрації в Україні, поновлення прострочених строків, оскарження рішення ІР-офісу в суді або в апеляційній палаті, подання заяви про визнання прав на винахід недійсними, а також сплата мита [8].

Необхідно зазначити, що фізичні та юридичні особи можуть подавати документи (заяви, клопотання, заперечення, відповіді тощо), які вимагаються спеціальними законами України у сфері інтелектуальної власності та іншими підзаконними актами, протягом 90 днів з дня скасування воєнного стану, без необхідності сплати збору за продовження, подовження чи поновлення відповідних строків. [9].

Ця норма є надзвичайно важливою, бо можливість подання документів, вимоги до яких встановлені спеціальними законами України у сфері інтелектуальної власності та іншими підзаконними актами, під час воєнного стану в багатьох регіонах України є обмеженою або взагалі неможливою. Додатково, позитивним аспектом Закону є те, що всі свідоцтва на торговельні марки, термін дії яких закінчується під час воєнного стану, вважаються продовженими за умови подання відповідної заяви протягом 90 днів після завершення або скасування воєнного стану [10].

Хоча прийняття цього Закону стало важливим кроком для захисту прав власників інтелектуальної власності в умовах воєнного стану, він все ж таки має ряд недоліків, які потребують виправлення, наприклад: він не передбачає процедури відновлення прав у післявоєнний період; не врегульовує конфлікт пріоритетів; не визначає правові наслідки включення патентних документів до рівня техніки заявки, права на які були втрачені під час воєнного стану; не встановлює порядок вирішення конфліктів між відновленими та чинними правами, включаючи розгляд заперечень Національним органом інтелектуальної власності, позовів у судах, заяв Антимонопольним комітетом, а також митними і правоохоронними органами. Крім того, він не вирішує питання, пов'язані з представництвом інтересів довіритель, чиї повірені через обставини воєнного стану не можуть виконувати відповідні дії [11].

Також він не гарантує достатнього захисту майнових прав інтелектуальної власності, строк дії яких спливає в день введення воєнного стану або в період дії воєнного стану в Україні, оскільки навіть якщо строк дії таких майнових прав спливає в цей період, вони залишаються чинними до дня, наступного за днем припинення або скасування воєнного стану. Одного дня з дня, наступного за днем припинення або скасування воєнного стану, недостатньо для продовження строку чинності майнових прав інтелектуальної

власності, що може призвести до втрати або несанкціонованого використання майнових прав інтелектуальної власності третіми особами [10].

1 січня 2023 року знаменувалося важливою подією для сфери інтелектуальної власності в Україні – набув чинності новий Закон України № 2811-IX «Про авторське право і суміжні права». Цей закон став результатом ґрунтовної роботи, спрямованої на:

1. Гармонізацію українського законодавства з європейськими нормами у цій сфері. Це стало ключовим кроком на шляху виконання зобов'язань України за Угодою про асоціацію з ЄС.

2. Введення нових, сучасних положень, яких до цього не було в українському законодавстві. Це дозволило краще відповісти на актуальні потреби авторів та правовласників контенту в цифрову епоху.

3. Уточнення існуючої термінології для забезпечення чіткості та однозначного трактування норм закону.

4. Виключення застарілих норм, які втратили свою актуальність в сучасних умовах [5].

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що попри складну ситуацію в Україні під час воєнного стану продовжується законодавча діяльність у сфері інтелектуальної власності. Важливим нормативно-правовим актом у сфері захисту прав інтелектуальної власності під час воєнного стану є Закон «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України». Прийняття цього Закону забезпечує вирішення серйозних проблем такого роду, які б виникали щодо строків вчинення дій, пов'язаних з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, строків процедури набуття таких прав щодо об'єктів інтелектуальної власності, строків подання заперечень проти заявки або дії міжнародної реєстрації в Україні, строки оскарження рішення Національного органу інтелектуальної власності України за заявкою у судовому порядку або до Апеляційної палати, строки подання заяви про визнання прав на винахід недійсними, строки, протягом яких можливе поновлення пропущених строків. Тому, незважаючи на певні недоліки, вважаємо, що ухвалення цього закону є позитивним рішенням, спрямованим на забезпечення захисту прав інтелектуальної власності та мінімізацію негативних наслідків запровадження воєнного стану в нашій країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022/ Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 11.05.2024).
3. Кронда О.Ю., Зосименко О.М. Інтелектуальна власність в Україні в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 104–108.
4. Повідомлення про діяльність Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. *Державна система правової охорони інтелектуальної власності*. URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/povidomlennya-ar-032022> (дата звернення: 11.05.2024).
5. Борисенко В. Що змінилося в регулюванні права інтелектуальної власності під час війни? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/223120_shcho-zmnilosyav-regulyuvann-prava-ntelektualno-vlasnost-pd-chas-vyni (дата звернення: 24.05.2024).
6. Про УКРНОІВІ. *Державна система правової охорони інтелектуальної власності*. URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/UKRNOIVI-about> (дата звернення: 18.05.2024).
7. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності у період дії воєнного стану». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1250506> (дата звернення: 18.05.2024).
8. Барбашин С. Аспекти захисту інтелектуальної власності в Україні під час війни. URL: <https://unba.org.ua/publications/9042-aspekti-zahistu-intelektual-noi-vlasnosti-v-ukraini-pid-chas-vijni.html> (дата звернення: 18.05.2024).
9. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 01.04.2023 р. № 2174-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text> (дата звернення: 18.05.2024).
10. Шикір Д.О. Аналіз Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» в контексті захисту прав інтелектуальної власності в умовах війни. *Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів прав інтелектуальної власності* : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Київ, 26 квітня 2022 р. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. С. 219–223.
11. Дмитришин В.С. Особливості набуття та захисту прав інтелектуальної власності в умовах військової агресії. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття*: у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Одеса, 17 червня 2022 р. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 741–745.